

**Een archeologisch inventariserend
veldonderzoek (IVO) door middel van
proefsleuven, langs de Westfrisiaweg te
Zwaagdijk-Oost, gem. Wervershoof
(N.-H.)**

A. Ufkes

ARC-Rapporten 2004-36

Groningen
2 september 2004
ISSN 1574-6887

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

De aanleiding voor het archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) is de geplande bouw van vijf windturbines langs de Westfrisiaweg te Zwaagdijk-Oost, gem. Wervershoof (N.-H.). Per windturbine zal daardoor een oppervlakte van max. 225 m² en tot een diepte van ca. 0,5 à 0,6 m beneden het maaiveld worden uitgegraven (Fijma 2003, p.4). Daarnaast worden per windturbine 12 tot 15 heipalen tot op het pleistocene zand geplaatst. Op de locaties was op 26 maart 2003 door de Grontmij een verkennend booronderzoek verricht. Aan de hand van de bevindingen werd namens de Grontmij door drs. J. van der Roest en drs. J.L. van Beek een Programma van Eisen (PvE) opgesteld voor een aanvullend vervolgonderzoek door middel van proefsleuven.¹ Namens de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort waren mw. drs. I. Roorda en drs. J.H.M. Peeters hierbij betrokken.

Dhr. A. Galis, leider van het windmolenproject en één van de grondeigenaren, gaf aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) de opdracht tot het aanleggen en documenteren van de vier proefsleuven. Dit veldonderzoek vond plaats op 2 en 3 juni 2004 en werd uitgevoerd door mw. drs. M.C. Blom en drs. J. vanden Borre (veldtechnici) en mw. drs. A. Ufkes (projectleider). Dhr. R. van Dokkum en dhr. C. Jans waren als grondwerker extern ingehuurd. Dhr. R. Bakker bediende de graafmachine namens fa. De Vries & Van der Wiel uit Schagen. Dhr. A. Galis verleende zijn zeer gewaardeerde medewerking bij de logistiek tijdens het verplaatsen van het materieel. De afbeeldingen in dit rapport werden verzorgd door B. Schomaker en mw. drs. M.C. Blom.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied is gelegen langs de noordzijde van de Westfrisiaweg (de N302) in Zwaagdijk-Oost, gem. Wervershoof (afb. 1). Het betreft vier locaties waar windturbines zijn gepland ten westen van de Noorderboekertweg (nrs. 2 t/m 5). Een vijfde locatie bevindt zich aan de oostzijde van de Noorderboekertweg, waar een terrein van hoge archeologische waarde ligt (nr. 1). De windturbine die hier is gepland, is op last van de ROB verplaatst, zodat deze locatie niet hoeft worden onderzocht. Alle onderzochte locaties zijn momenteel in gebruik als grasland.²

1.3 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2004/008
Provincie	Noord-Holland
Gemeente	Wervershoof
Plaats	Zwaagdijk-Oost

¹Grontmij Programma van Eisen, 23 februari 2003, PvE-nr. GMDR157430.

²Tijdens het inventariserend booronderzoek waren de locaties 2 en 5 als akker in gebruik (Fijma 2003, p. 9).

 vervolg administratieve gegevens

Toponiem	Westfrisiaweg
Kaartblad	19F
Coördinaten	136.000/522.000
Periode	–
Type object	–
Type bodem	Grasland
Geomorfologie	Zavelige stroomruggen in kleiige komgebieden

1.4 Onderzoeksgeschiedenis

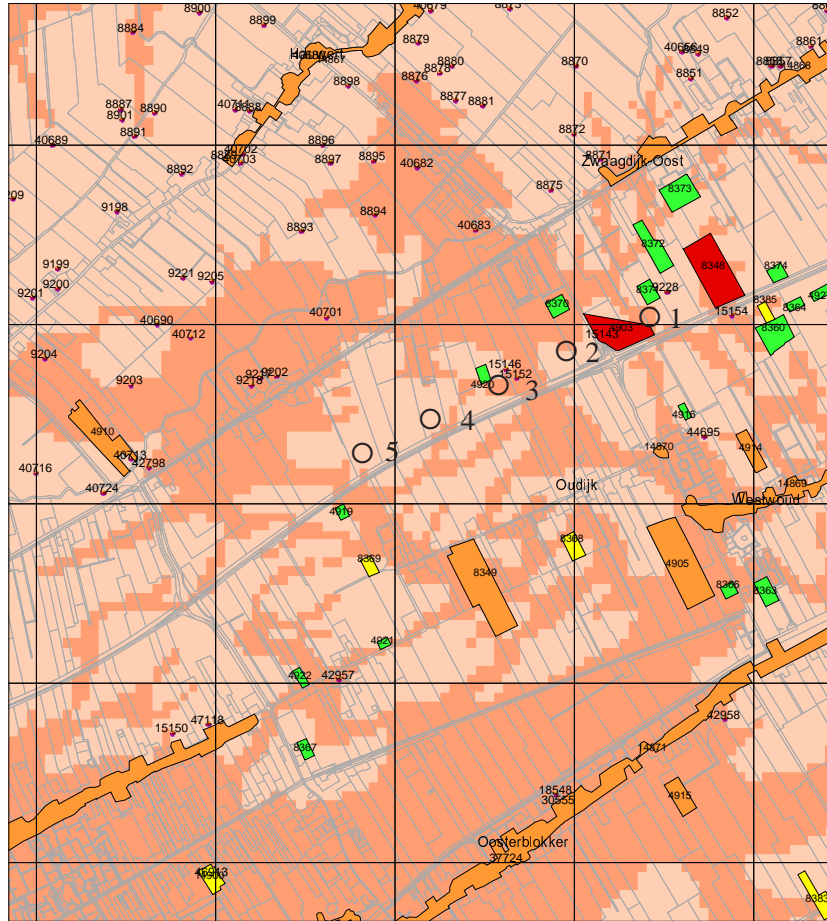
In het voorjaar van 2003 verrichtte de Grontmij een verkennend booronderzoek op de vijf locaties waar de windturbines zijn gepland. Daarnaast is de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW, 2e generatie) geraadpleegd. Op deze kaart staan terreinen vermeld met een lage, middelhoge of hoge archeologische waarde. De locaties van de windturbines 1, 2, 4 en 5 liggen volgens de IKAW in een gebied met middelhoge archeologische verwachtingswaarde en de locatie van windturbine 3 in een gebied met een hoge archeologische verwachtingswaarde. Windturbine 1 was in eerste instantie gepland in een terrein van zeer hoge waarde (monumentnr. 19F-004), maar is op last van de ROB verplaatst.

Per windturbine werden drie boringen verricht met een edelmanboor, waarbij de gemiddelde boordiepte 1,7 m bedroeg. Kortweg komen de resultaten van het booronderzoek hier op neer: onder de bouwvoor bevindt zich een gelaagd pakket zavel van verschillende zwaartes. Op ongeveer 1 m onder het maaiveld bevindt zich een humusrijke of venige band dat in het veld is geïnterpreteerd als vegetatieniveau. De bodemopbouw rond turbine 3 wijkt af, daar bevindt het vegetatieniveau zich nagenoeg direct onder de bouwvoor en wordt op een relatief hoog niveau zand aangeboord, wat op een zandopduiking wijst. Er zijn geen archeologische resten aangetroffen in de boringen en tijdens oppervlaktekarteringen rond turbine 2 en 5 (Fijma 2003, p. 13). Er werd daarom geadviseerd om alleen ter hoogte van windturbines 1 en 3 aanvullend onderzoek te laten verrichten.

1.5 Doel van het onderzoek

De archeologische verwachting zoals deze in het PvE is geformuleerd, is beduidend meer optimistisch dan in de rapportage van het inventariserend veldonderzoek is beschreven. Volgens het PvE kunnen er nederzettingen worden aangetroffen uit het Laat-Neolithicum, de Vroege Bronstijd en de Midden- en Late Bronstijd. Er wordt een goede conservering van de grondsporen en vondsten verondersteld. De grondsporen zullen vooral nederzettingssporen zijn als paalsporen, kuilen en erfscheidingen, maar ook ploegsporen kunnen worden verwacht. Tevens moet rekening worden gehouden met het aantreffen van graven. Aardewerk zal de voornaamste vondstcategorie zijn, daarnaast wordt botmateriaal verwacht en kan vuursteen, natuursteen en voorwerpen van metaal worden aangetroffen.

Op grond hiervan moet het proefsleuvenonderzoek inzicht verschaffen in de archeologische waarde van de locaties. Het onderzoek moet in de eerste plaats ant-

Legenda

- PLAATSNAMEN
- GRID_1KM
- MONUMENTEN**
- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- WAARNEMINGEN
- TOP10 ((c)TDN)
- IKAW**
- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd
- PROVINCIES

ROB
ArchisII

Abbeelding 1 De ligging van het onderzoeksgebied. De onderzoekslocaties zijn met cirkels aangegeven.
Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 8 juni 2004.

woord verschaffen op de vraag of zich ter plaatse van de locaties archeologische resten bevinden. Als dit het geval is, dan moet een advies worden gegeven over welke waarde aan deze resten kan worden toegekend en in hoeverre behoud van deze waarden wenselijk en mogelijk is door middel van een eventuele plaanpassing, opgraving of conservering. Met betrekking tot de aard en ouderdom zijn aansluitend de volgende vragen geformuleerd:

- 1 *Bevinden zich ter plaatse van de voorgenomen ingrepen inderdaad archeologische resten en wat is de aard van die resten? Wat is de ouderdom van die resten?*
- 2 *Zijn er archeologische resten te verwachten in de te graven sleuf voor de energiekabels?*
- 3 *Is er een relatie te leggen tussen de mobilia en de grondsporen?*
- 4 *Kan er iets gezegd worden over de ruimtelijke spreiding van de archeologische resten? Hoe zit het met de ruimtelijke spreiding van de aangetroffen resten in de onderzoeksleuf in relatie tot de ghele geplande ingreep (150 m²)? Zijn er verschillen in de aard van de resten tussen de verschillende locaties van de windturbines? Kan er, op basis van de resultaten, een uitspraak worden gedaan over de verspreiding van archeologische resten in het gebied van de vijf geplande windturbines?*

Met betrekking tot de conservering en gaafheid zijn de volgende vragen gesteld:

- 1 *Hoe is het gesteld met de gaafheid van het bodemarchief ter plaatse, zowel in horizontale als in de verticale zin?*
- 2 *Hoe is het gesteld met de conservering van het vondstmateriaal?*
- 3 *Wat is de aard en de ouderdom van de aangetroffen bewoningssporen? Strecken deze zich over de hele onderzoekslocatie uit?*
- 4 *Hoe zeldzaam zijn de aangetroffen sporen binnen de archeoregio en hoe groot is de informatiewaarde?*
- 5 *Biedt de locatie mogelijkheden om het toenmalige landschap en de exploitatie daarvan te reconstrueren?*
- 6 *Welke graad van waardering dient aan het onderzoek gegeven te worden (waarderingadvies)?*

1.6 Werkwijze

In het PvE is de te volgen werkwijze nauwkeurig verwoord. Per windturbine moet 20 m² worden onderzocht door middel van een sleuf van 2×10 m. De sleuven moeten worden verdiept tot aan het niveau van de cultuurlaag, waarna aan één zijde een strook van 1×10 m in vakken van 0,50×0,50 cm en in laagdiktes van max. 5 cm de grond moet worden gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 3 mm. Van elke proefsleuf moet één lengteprofiel worden gedocumenteerd.

Omdat tijdens het proefsleuvenonderzoek andere waarnemingen werden gedaan dan waar in het PvE vanuit was gegaan, is van de hierboven beschreven werkwijze afgeweken. Dit is in overleg gebeurd met het bevoegd gezag, in de personen van mw. drs. I. Roorda en drs. J.H.M. Peeters (ROB). Er werden geen segmentvakjes aangelegd en er werd niet gezeefd, en uiteindelijk werd slechts één lengteprofiel getekend op schaal 1:20 (zie hieronder).

2 Resultaten

Windturbine 5

De eerste sleuf werd aangelegd over het uitgezette hart van windturbine 5, in een noord-zuid oriëntatie.³ Nadat de bouwvoor machinaal was verwijderd, werd het vlak met behulp van een schaaftak laagsgewijs verdiept. Op bijna 70 cm onder het maaiveld tekenden zich in het vlak scherp begrensde verkleuringen af. Deze verkleuringen bestonden uit donkergekleurde, min of meer ronde vlekken en lange smalle banen in een overig grijsgele zavelige matrix (afb. 2). Omdat in het PvE stellig werd gesproken over een nederzettingsterrein waar bijbehorende grondsporen verwacht kunnen worden, werd aangenomen dat het hier greppels en paalsporen betrof. Er werd daarom contact gezocht met dhr. drs. J.H.M. Peeters, die namens de ROB de strategie van het zeven van kleine vakjes had voorgesteld. Omdat er werd verwacht dat er voornamelijk aardewerk zou worden aangetroffen, stelde de projectleider voor om de proefsleuf conventioneel op te graven omdat het nat zeven met als doel om aardewerk te verzamelen, geen geschikte methode is, vanwege het uiteenvallen van de scherven als gevolg van het water en de mechanische bewegingen.

Nadat het vlak, na een enorme regenbui, opnieuw werd opgeschaafd, veranderden de 'grondsporen' drastisch van vorm. Bij het couperen van een 'greppel' bleek dat het een wegduikende laag betrof, met een dikte van ca. 8 cm. De overige donkere sporen werden met de 'arceermethode' onderzocht op vondstmateriaal. Deze bleken echter volledig steriel te zijn. Daarom werd besloten om voorzichtig het vlak te verdiepen, om inzicht te verkrijgen in het profiel. Dit leverde het volgende beeld op (afb. 3 en 4):

- onder de ca. 40 cm dikke bouwvoor bevindt zich een smalle band donkerbruingrijze, humushoudende, sterk zandige klei. Hieronder bevindt zich een pakket zwak zandige, ijzerhoudende klei met schelpen, gevolgd door een laag pakket bestaande uit afwisselend zandige en siltige, gebande lagen en klei met schelpinclusies.⁴ Hieronder bevindt zich de donkere vegetatiehorizont, die humeus tot weinig is. Deze laag fluctueert enigszins, de bovenzijde bevindt zich ten hoogste op 2,85 m –NAP en de onderkant op het laagste niveau bevindt zich op 3,00 m –NAP. De gemiddelde dikte van deze vegetatieband is ca. 6 cm. Hieronder bevindt zich weer een kleiige band met ijzerinclusies, gevolgd door een lichtgrijs gekleurde matig zandige klei. Het profiel is niet dieper aangelegd, omdat de bodemopbouw inmiddels duidelijk was. Wel is op het onderste vlak nog gegutst om te controleren of er zich op een dieper niveau nog een tweede vegetatiehorizont bevond. Dit bleek niet het geval te zijn. De zandige klei zet zich nog minstens 60 cm dieper voort en wordt iets blauwer van kleur als gevolg van het feit dat het permanent onder het grondwaterniveau ligt.

Het feit dat de vegetatieband enigszins varieert in hoogte, was de reden dat de dagzomende laag in het vlak in eerste instantie onjuist was geïnterpreteerd omdat

³X=135.837, Y=522.274, maaiveldhoogte 2,18 m –NAP.

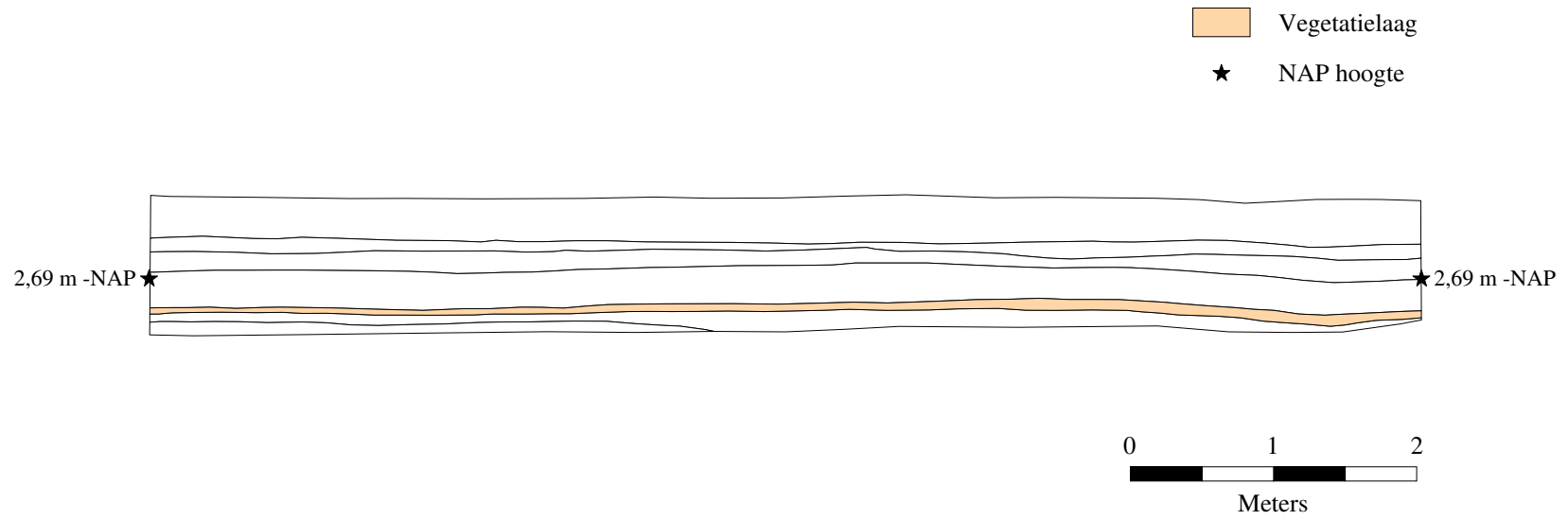
⁴Dergelijke fijne sedimenten worden ook wel met de term 'zavel' aangeduid, zie ook de resultaten van het inventariserend booronderzoek (Fijma 2003, p. 14).

Afbeelding 2 Actiefoto van het aanleggen van het eerste vlak bij windturbine 5, richting noord. Foto M.C. Blom.

Afbeelding 3 Een deel van het oostprofiel bij windturbine 5. Foto M.C. Blom.

Afbeelding 4 Oostprofiel in de proefsleuf bij windturbine 5. Kaart B. Schomaker

Afbeelding 5 Westprofiel bij windturbine 4. Foto M.C. Blom.

het opgravingsteam in de veronderstelling verkeerde dat er nederzettingssporen aangetroffen werden. De bodemopbouw is echter volledig in overeenstemming met de waarnemingen die door Fijma (2003) zijn gedaan.

Daarom werd opnieuw contact gezocht met de ROB, ditmaal met mw. drs. I. Roorda, om opnieuw een strategiewijziging voor te stellen. In overleg met haar werd besloten om de overige locaties te onderzoeken door middel van een 'kijk-gaatje', zo groot als nodig is, om te kunnen constateren of er al dan niet sprake is van een natuurlijke bodemopbouw ter plaatse van de locaties van de windturbines 4, 3 en 2. Indien er inderdaad een natuurlijk vegetatiebandje wordt aangetroffen, volstaat een dergelijk kleinschalig onderzoek. Als er echter wel aanwijzingen zijn voor archeologische sporen, dan wordt de sleuf alsnog conform het (gewijzigd) PvE aangelegd.

Windturbine 4

Bij windturbine 4 werd een klein sleufje aangelegd van ca. 1×3 m, direct ten westen van het uitgezette hart van de windmolen.⁵ De bodemopbouw bleek, hoewel de hoogte ten opzichte van windturbine 5 enigszins varieert, nagenoeg identiek. Ook hier bevinden zich onder de bouwvoor gelaagde pakketten van afwisselend zandige klei met schelpen en siltig zand met ijzerinclusies. De bovenkant van de vegetatielaag is hier gemeten op 2,63 m –NAP en de onderkant op 2,70 m –NAP (afb. 5). Onderin het kijkgaatje is gegutst om eventuele diepere vegetatiehorizonten op te sporen. Deze zijn niet aangetroffen. Er was dus geen reden om deze locatie nader te onderzoeken.

Windturbine 3

De bodemopbouw ter hoogte van windturbine 3 is iets afwijkend ten opzichte van

⁵X=136.221, Y=522.457, maaiveldhoogte 1,91 m –NAP.

Afbeelding 6 Zuidprofiel bij windturbine 2. Foto M.C. Blom.

de andere locaties.⁶ Dit is overigens ook door Fijma (2003, p. 10) geconstateerd. Onder de bouwvoor bevindt zich op een relatief hoog niveau de vegetatiehorizont. De bovenkant is gemeten op 2,09 m –NAP en de onderzijde op 2,20 m –NAP. Hier is de structuur niet zozeer venig alswel humeus kleiig. Waarschijnlijk zijn de plantenresten als gevolg van de hoge ligging, volledig verteerd. Het sleufje is tot ongeveer 1,20 m onder het maaiveld uitgegraven en ook hier is nog aanvullend gegutst, tot een diepte van ca. 0,6 m. De ondergrond bestaat uit fijne, siltige en zandige afzettingen en zijn reducerend van kleur. Gezien de relatief hoge ligging is hier, zoals ook door de Grontmij is verondersteld, sprake van een zandopduiking. Er zijn echter absoluut geen aanwijzingen voor archeologische resten aangetroffen.

Windturbine 2

De bodemopbouw bij windturbine 2 komt sterk overeen met de locaties van 4 en 5.⁷ Er is echter een abrupte overgang van de bouwvoor naar de onderliggende gelaagde zandige, siltige en kleiige pakketten, wat er op wijst dat hier wellicht sprake is van enige aftopping of egalisatie (afb. 6). In tegenstelling tot de bevindingen van de Grontmij, die ter plaatse één vegetatieband aanboorden, werden in de proefsleuf twee venige vegetatiebanden aangetroffen. Mogelijk is hier sprake van een zeer lokaal verschijnsel. De bovenkant van de bovenste vegetatieband bevindt zich op 2,72 m –NAP, de onderzijde op 2,77 m –NAP. Dan volgt er een pakket zeer slappe lichtbruine klei, zonder inclusies van schelpen of ferro. De bovenzijde van de daaronder gelegen vegetatiehorizont is gemeten op 2,90 m –NAP, de onderzijde op 2,97 m –NAP. Aanvullend booronderzoek wees uit dat zich hieronder een blauw gereduceerd pakket van zeer fijn zandig en siltig sediment met een minimale dikte van 80 cm bevindt.

⁶X=136.604, Y=522.641, maaiveldhoogte 1,62 m –NAP.

⁷X=136.984, Y=522.823, maaiveldhoogte 1,84 m –NAP.

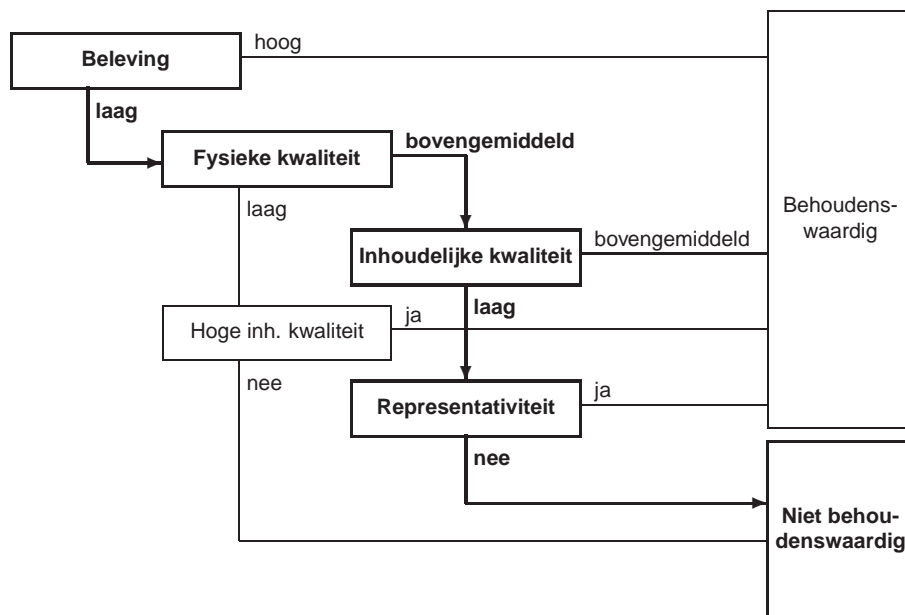
3 Conclusies

Gezien het feit dat de bevindingen in het veld in het geheel niet overeen komen met de in het PvE veronderstelde archeologische sporen en vondsten, kan op geen enkele gestelde vraag een antwoord worden gegeven. De humeuze of venige laag die in het PvE als ‘cultuurlaag’ wordt betiteld, blijkt een natuurlijke vegetatiehorizont te zijn. De waarnemingen die zijn gedaan tijdens het proefsleuvenonderzoek komen exact overeen met die van het verkennende vooronderzoek. Er is daarnaast een discrepantie tussen de aangegeven diepte van verstoring in het rapport van de Grontmij en in het PvE. In het rapport wordt uitgegaan van een funderingsdiepte van 0,5 tot 0,6 m onder het maaiveld, terwijl in het PvE sprake is van een verstoringdiepte van 1,5 m. Aangezien de vegetatiehorizont zich bij de meeste turbines rond 0,8 m bevindt, is het bovendien maar de vraag óf er wel sprake zou zijn van verstoring.

4 Waardering volgens KNA 2.0

Hieronder vindt u de waardering van de resultaten volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 2.0. De waardering bestaat uit een scoretabel met uitleg en een beslissingsdiagram. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (mogelijke scores: 1 t/m 3). Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde. In het beslissingsdiagram wordt op basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is. De behoudenswaardigheid van de vindplaats is het leidende criterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek. Een korte uitwerking van de criteria waarmee in de scoretabel rekening wordt gehouden vindt u in bijlage 1. Voor een volledige beschrijving van de normen en regels volgens welke deze waardering tot stand is gekomen, staat de website van het College voor de Archeologische Kwaliteit tot uw beschikking (www.cvak.org). U vindt de documentatie voor deze waardering onder ‘KNA: inventariserend veldonderzoek’.

<hr/>		
<i>Beleving</i>	opmerkingen	
schoonheid	–	
herinneringswaarde	–	
<i>Fysieke kwaliteit</i>	score	opmerkingen
gaafheid	3	intacte bodemopbouw
conservering	n.v.t.	
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>	score	opmerkingen
zeldzaamheid	n.v.t.	
informatiewaarde	n.v.t.	
ensemblewaarde	n.v.t.	
representativiteit	–	

5 Aanbeveling

Uit het archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven is gebleken dat op de locaties waar de turbines 2, 3, 4 en 5 zijn gepland, geen sprake is van een archeologisch bodemarchief met daarin een cultuurlaag, grondsporen of vondsten. Er is daarom geen bezwaar om de windturbines op deze locaties te plaatsen. Rond windturbine 1, waar geen aanvullend proefsleuvenonderzoek heeft plaatsgevonden, zou sprake kunnen zijn van archeologische resten in de omgeving, vanwege het feit dat deze locatie naast een archeologisch monument ligt en er een terrein van archeologische betekenis direct ten noordoosten van turbine 1 ligt. In de bredere omgeving van windturbine 3, bestaat eveneens de mogelijkheid tot de aanwezigheid archeologische resten. Hoewel de proefsleuf uitwees dat ter hoogte van turbine 3 geen archeologische sporen aanwezig zijn, is er wel sprake van een verhoging in het landschap. Deze locatie is daarom geschikt geweest voor bewoning in de prehistorie. Bovendien is ook hier in de omgeving een gebied met archeologische betekenis. Het verdient daarom aanbeveling om eventuele toekomstige bodemversturende activiteiten in de ruimere omgeving rond de windturbines 1 en 3 vooraf te laten gaan door archeologisch onderzoek. De locaties van de windturbines 2, 4 en 5 hebben geen archeologische waarde.

Literatuur

Fijma, P., 2003. *Archeologisch onderzoek Windturbines Zwaagdijk Oost. Inventariserend Veldonderzoek*. Assen (Grontmij rapport 147234).

Bijlage 1 Waarderingscriteria conform KNA 2.0

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement; vorm en structuur; relatie met omgeving
herinneringswaarde	–	verbondenheid met feitelijk historische gebeurtenis; associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
gaaftheid	1/2/3	aanwezigheid sporen; gaaftheid sporen; ruimtelijke gaaftheid; stratigrafie intact; mobilia in situ; ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; aanwezigheid antropogeen biochemisch residu; stabiliteit van de natuurlijke omgeving
conservering	1/2/3	conservering artefacten (metaal/overig) conservering organisch materiaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		opmerkingen
zeldzaamheid	1/2/3	het aantal vergelijkbare monumenten (monumenttypen) van goede kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld;
informatiewaarde	1/2/3	idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); recent en systematisch onderzoek in de betreffende archeoregio; recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; passen binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, ROB of anderen
ensemblewaarde	1/2/3	synchrone context (voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de micro-regio; diachronen context (voorkomen van monumenten uit openvolgende perioden binnen de micro-regio; landschappelijke context (fysisch- en historischegeografische gaaftheid van het contemporaine landschap; aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
representativiteit	–	kenmerken voor een bepaald gebied en/of periode; het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart